

**Steunpunt
Monumenten
& Archeologie
Noord-Holland**

Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland 2021

Jaarverslag

April 2022

Inhoud

Inleiding	8
Kennis en vraagbaak	11
Communicatie	13
Netwerk en informatie	15
Ontwikkeling en actualiteit	20
Cuurlandschap	23
Landschap in gemeentelijk beleid	23
Casestudy's cuurlandschap	23
Energietransitie	26
Casestudy Landschap en archeologie	28
Erfgoed in de Omgevingswet	31
Vervolg publicatie in de Omgevingswet en best practices	31
Cursus erfgoed in de Omgevingswet en masterclasses	31
Casestudy's erfgoed in de omgevingswet	33
Casestudies Omgevingswet en archeologie NMF	33
Archeologie	38
Project: Provinciale archeologiegebieden	38
Basisdocument archeologiegebieden voor gemeenten	38
Glossy SCHATRIJK	38
Archeologische themabijeenkomst – het rondetafelgesprek	40
Casestudy archeologie	41
Community Archaeology; uitdragen van en participeren in archeologie	41
Gebouwd Erfgoed	46
Samenwerking Loods Herbestemming	46
Ode – omgevingskwaliteit door erfgoed	46
Casestudy's gebouwd erfgoed	46
Casestudy's verduurzaming monumenten	49
Colofon	53

SANDER VAN ALPHEN

YVETTE BURNIER

ANNIKA BLONK-VAN DEN BERCKEN

ROSANNE BRUINSMA

MONICA DÜTTING

MARGOT DE HAAN

DORINE VAN HOOIGSTRATEN

Het team van het Steunpunt bestaat uit een bevrolog team van archeologen, architectuur-historici, bouwkundigen, communicatiemedewerkers, een GIS-specialist en landschapshistoricus. Zij worden geleverd en gesteund door de organisaties die in het Steunpunt samenwerken: Stichting NMF en MOOI Noord-Holland.

REINIER MEES

PRIMO REH

LUUK RIETVELD

LISA TIMMERMAN

LINDA VERNIERS

MARRIT VAN ZANDBERGEN

SANNE VAN ZOEST

KIM ZWEERINK

Kennis en vraagbaak

Netwerk voor nieuwe erfgoedprofessionals op excursie in Zaandam (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland)

Loket

Het loket is een kerntaak van het Steunpunt en wordt uitgevoerd door alle medewerkers van het Steunpunt, zowel bij Stichting NMF als bij MOOI Noord-Holland. Het loket geeft invulling aan de ondersteuning van gemeenten bij 'acute' vragen en dilemma's, bijvoorbeeld door middel van persoonlijk contact of een expertsessie. Via het loket signaleren we de actuele vragen die spelen en bouwen we onze vertrouwensband met gemeenten uit. De vragen die in 2021 gesteld zijn gingen onder meer over de aanwijzingsprocedure van gemeentelijke monumenten, de transitie richting de omgevingswet en het thema duurzaamheid in relatie tot monumentenzorg. Met betrekking tot archeologie gingen de vragen onder andere over het visualiseren van archeologie in de openbare ruimte, over archeologiebeleid binnen gemeenten, over de procedure van de Archeologische Monumentenzorg en over aardkundige monumenten. Niet alleen gemeenten maar ook medewerkers van de erfgoedinspectie, provincie, de RCE, particulieren en erfgoedvrijwilligers weten het loket te vinden. Voor het indruk van de vragen en antwoorden verwijzen wij graag naar de bijlagen.

Netwerk voor nieuwe erfgoedprofessionals

Het Netwerk voor nieuwe erfgoedprofessionals is bedoeld voor nieuwe erfgoedmedewerkers die zich het gemeentelijk erfgoedveld eigen aan het maken zijn. Hiermee brengt het Steunpunt Monumenten & Archeologie starters in de erfgoedsector tweemaandelijks samen zodat zij ervaringen kunnen delen, ideeën kunnen uitwisselen en nieuwe kennis kunnen opdoen. Gevoed door de kennis van andere vakspecialisten worden thema's en vraagstukken doorgesproken. De syllabus van het Netwerk biedt een overzicht van verschillende thema's waar erfgoed specialisten mee te maken krijgen als zij bij een gemeente in dienst treden. Behandelde onderwerpen zijn de basistaken voor erfgoed, de omgevingswet, groen erfgoed, aanwijzingsprocedures, archeologie, vergunningverlening en publieksbereik.

Publicatie 'Syllabus Netwerk voor nieuwe erfgoedprofessionals'

Erfgoedteam

In verband met de coronarichtlijnen heeft het Erfgoedteam middels online bijeenkomsten plaatsgevonden. De zomerexcursie kon dankzij de tijdelijke versoepeling van corona maatregelen op locatie plaatsvinden. Ook het laatste Erfgoedteam van het jaar kon in combinatie met de netwerkbijeenkomst plaatsvinden op Trompenburg. Het Erfgoedteam heeft een aanjaagfunctie, biedt de mogelijkheid een actueel onderwerp te verkennen en uit te diepen en werkt agenderend. Dat betekent dat het vaak een select gezelschap is, want het gaat om de kwaliteit van het debat dat niet zelden leidt tot vervolgbijeenkomsten of -onderzoeken binnen het Steunpunt. De online bijeenkomsten werden goed bezocht omdat deze makkelijk tussendoor te volgen zijn zonder bijkomende reistijd. Soms namen ook andere belangstellenden buiten onze eigenlijke doelgroep deel aan het Erfgoedteam.

Voor de bijeenkomsten werden ambtenaren, onafhankelijk erfgoedadviseurs of medewerkers van de RCE als gastspreker uitgenodigd. Marjorie Verhoek is de vaste voorzitter van het Erfgoedteam. Een overzicht van de bijeenkomsten is te vinden in de onderstaande tabel.

Communicatie

Communicatieplan

In 2019 is een communicatieplan opgesteld door de communicatieadviseurs van Stichting NMF en MOOI Noord-Holland. Dit plan is vervolgens in 2020 en 2021 aangevuld en geactualiseerd. In 2021 is bij beide organisaties een nieuwe communicatiemedewerker in dienst getreden en samen zullen zij een communicatiestrategie opstellen voor het jaar 2022.

Sociale media

Eén van de doelstellingen van het Steunpunt is het informeren en inspireren van ambtenaren, raadsleden, wethouders en andere belangstellenden via de website en sociale media. In 2021 is bijzonder veel energie gestoken in sociale media: tien video's werden gepubliceerd op het YouTube kanaal van het Steunpunt en deze zijn in totaal 714 keer bekeken. Favoriet zijn de filmverslagen van de landschapstalks, webinar Rondetafelgesprek Oer-IJ en de masterclasses. Via LinkedIn en Twitter kondigt het Steunpunt haar activiteiten aan en dit doen we steeds vaker met bewegend beeld, bijvoorbeeld in de vorm van een film of een teaser. Dat bewegend beeld veel aandacht trekt, blijkt uit de toename van het aantal volgers, dat in 2021 gestegen is van 439 naar 501 volgers op Twitter en van 127 naar 285 volgers op LinkedIn.

Website

Het Steunpunt heeft op haar website een rijk gevulde kennisbank met actuele informatie over erfgoedzaken. Zo worden bezoekers geattendeerd op bijeenkomsten en nieuws. Op de site is een schat aan informatie te vinden zoals handreikingen, achtergrondartikelen en de verslagen van de Steunpuntbijeenkomsten. Bovendien worden regelmatig blogs van erfgoeddeskundigen gepost. In 2021 zijn de films van de masterclasses geprofessionaliseerd. De sessies zijn in blokken opgedeeld en alleen de relevante onderdelen zoals de lezingen worden getoond. Daarnaast is de pagina 'Omgevingswet' aangepast en voorzien van een tijdlijn die aftelt richting de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Op de kaartviewer is een nieuwe kaart laag toegevoegd met informatie over de omgevingsvisies die bij gemeentes gemaakt zijn.

Nieuwsbrief

In 2021 werden vier nieuwsbrieven verstuurd. De nieuwsbrieven zijn via e-mail verspreid onder alle gemeenteambtenaren en wethouders van Noord-Holland die zich bezig houden met erfgoed, ruimtelijke ordening, de Omgevingswet en landschap. In 2021 hebben zich 46 nieuwe abonnees voor de nieuwsbrief aangemeld. Daarmee zitten we nu op een totaal van 224 abonnees: vooral erfgoedambtenaren, ambtenaren van andere vakgebieden en erfgoed specialisten van andere organisaties zoals de RCE, de ErfgoedAcademie et cetera. De nieuwsbrieven bevatten zoals gebruikelijk inhoudelijke artikelen over erfgoedthema's, maar we bieden in de nieuwsbrief ook steeds meer bewegend beeld aan, zo worden films geïmplementeerd in de nieuwsbrief en in de laatste uitgave is zelfs de podcast 'Erfgoedraad' gepubliceerd. Hiermee is de nieuwsbrief dynamischer en bondiger geworden.

Zomerexcursie van het Erfgoedteam in Haarlem (foto: André Russcher)

Verduurzaming: Zonnedak Mendelcollege: samen aan de slag in beschermd stadsgezicht

Collectieve initiatieven zorgen ook voor draagvlak voor de energietransitie: "Een collectief zonnestroomdak levert niet alleen panelen op, maar zorgt er ook voor dat bewoners verder betrokken raken bij de energietransitie." Lees hier over de verduurzaming van het Mendelcollege.

Waterberging Drachterveld: cultuurhistorie, recreatie en klimaatadaptatie

De combinatie van de opslag van water, recreatie en cultuurhistorie maakt Drachterveld tot een integraal project en dit is helemaal in lijn met de Via Parijs, een ontwerpverkenning van het College van Rijksadviseurs over hoe Nederland op een aantrekkelijke wijze klimaatneutraal- en adaptief kan worden.

Archeoroute Schokland

Als Nederlands eerste UNESCO werelderfgoed biedt Schokland een zeer uniek landschap met een rijke cultuurhistorie verscholen in de ondergrond. Om dit archeologische archief van Schokland tot leven te brengen, is de de Archeoroute in het leven geroepen.

Uitsnede Website Steunpunt

Netwerk en informatie

Linda Verniers geeft een presentatie over archeologie (foto: André Russcher)

Netwerkbijeenkomsten voor ambtenaren

De netwerkbijeenkomsten zijn een belangrijk middel om gemeenten te ondersteunen bij hun erfgoedtaken. Het Steunpunt brengt ambtenaren samen en er worden kennis en ervaringen uitgewisseld. Tijdens de bijeenkomsten kunnen de thema's die de provincie en RCE hebben aangewezen als inhoudelijke prioriteiten toegelicht worden. Voor 2021 waren twee bijeenkomsten ingepland. De eerste zou online plaatsvinden op 11 februari, de onderwerpen die op het programma stonden waren het provinciaal Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds (EHDF) en Bijzondere Provinciale Landschappen (BPL). In overleg met de provincie hebben we de bijeenkomst helaas moeten afgelasten vanwege het kleine aantal deelnemers dat zich had aangemeld. Het onderwerp over het EHDF is vervolgens tijdens een Erfgoedteam en een vervolgonderzoek onder de aandacht gebracht.

De tweede netwerkbijeenkomst is gecombineerd met een bijeenkomst van het Erfgoedteam. Het thema was historische interieurs en de bijeenkomst vond plaats op buitenplaats Trompenburg. De sprekers van het Erfgoedteam zijn op locatie uitgenodigd en na afloop van de lezingen hebben drie rondleidingen op Trompenburg plaatsgevonden: één over de geschiedenis van de buitenplaats, één over het kleuronderzoek in het interieur en één over mogelijkheden voor het gebruik van grondradaronderzoek in relatie tot tuinarcheologie. Met deze techniek kan de oorspronkelijke tuinaanleg in kaart gebracht worden, zonder dat daar gravend onderzoek nodig is. Op die manier is aandacht gevraagd voor interieur, exterieur én de omgeving van het monument.

A&O dag

Voor de Actualiteiten- en Ontwikkelingendag, die altijd in samenwerking met de ErfgoedAcademie en de RCE wordt georganiseerd, is in 2021 een nieuwe opzet ontwikkeld die is getest door middel van pilots. Noord-Holland heeft aan een van de pilots deelgenomen. De drie organisaties hebben samen een bijeenkomst in het Van Eesteren Paviljoen in Amsterdam Nieuw-West georganiseerd. De ochtend stond in teken van de gevolgen van inbreiding en verdichting van de stad. Hoe kunnen we binnen de huidige woningbouwopgave de kwaliteiten van bestaande wijken in stand houden, juist ook als die wijk geen monumentale bescherming geniet? Hoe breng je die kwaliteiten in beeld en wat zijn mogelijke oplossingen? Het programma bestond uit een combinatie van lezingen en een excursie. Doordat behalve erfgoedambtenaren ook woningcorporaties en medewerkers stedenbouw en ruimtelijke ordening uitgenodigd waren, ontstond een levendig gesprek tussen de deelnemers.

Jeroen Twisk tijdens de Netwerkbijeenkomst op Trompenburg (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland)

Netwerkdiner voor wethouders

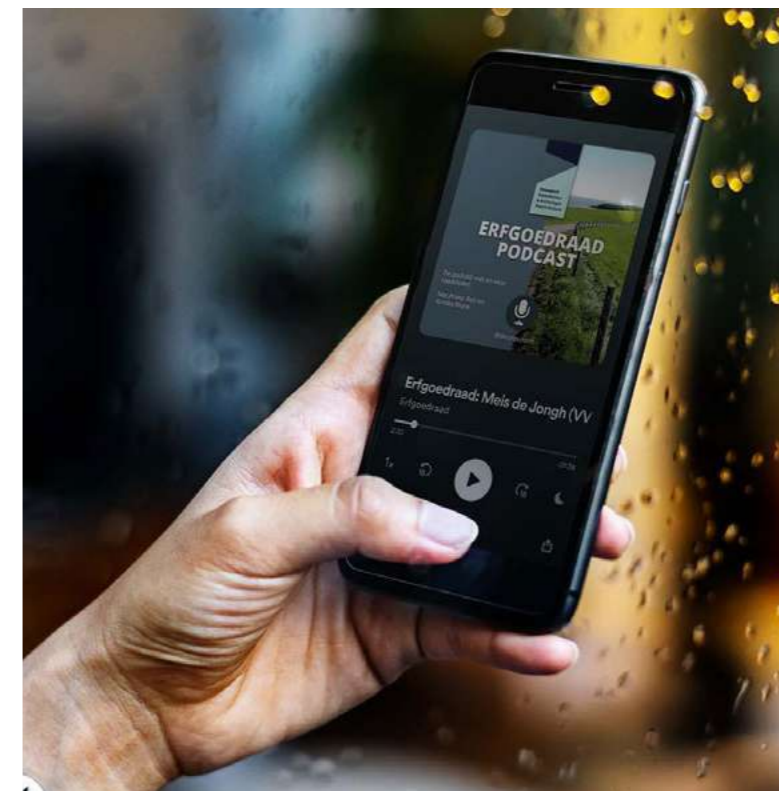
Het netwerkdiner voor wethouders had in het jaar 2021 het thema Jonge Makers in de podiumkunsten. Aangezien het Steunpunt niet over expertise op dit gebied beschikt, is in overleg met de provincie besloten om de uren voor deze post aan andere werkzaamheden te besteden. Het Steunpunt heeft ter vervanging een onderzoek gedaan naar de inrichting van het nieuwe Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds (EHDF). Provincie Noord-Holland richt het EHDF op, waarin ook ruimte is voor ondersteuning van de erfgoedsector. Het Steunpunt onderzocht waar de grootste uitdagingen en

kansen in de erfgoedsector liggen en wat de gevolgen van de coronamaatregelen zijn geweest. In juni 2021 organiseerde het Steunpunt in samenwerking met de provincie twee online werksessies om input op te halen voor de invulling van het fonds. Voorafgaand aan de werksessies is een enquête verstuurd om een eerste indruk te krijgen van de problematiek en de behoeften.

Erfgoed sessie voor Raadsleden

In vervolg op de ErfgoedRaad 2020, een programma dat bestond uit een compilatie van vlogs ingestuurd door verschillende gemeenten, heeft het Steunpunt in de eerste helft van het jaar een onderzoek uitgevoerd naar hoe raadsleden het best benaderd en bereikt zouden kunnen worden en of een specifieke behoefte aan ondersteuning of inspiratie is op het gebied van erfgoed. Daarbij zijn interviews gehouden met de griffiers van Den Helder, Heiloo, Alkmaar, Laren en Haarlemmermeer.

In de tweede helft van het jaar is een podcast door en voor raadsleden gemaakt. We gingen in gesprek met raadsleden Meis de Jongh (VVD, Bergen) en Christian Pfeiffer (GroenLinks, Weesp) over het werk van een raadslid en hun affiniteit met en betekenis voor het erfgoed in hun gemeente. In de podcast worden tips gegeven over de rol die je als raadslid kan hebben ten behoeve van het erfgoed in jouw gemeente. De podcast is gepubliceerd op drie gangbare platformen voor podcasts, namelijk Apple Podcasts, Google Podcasts en Spotify. De podcast is gelanceerd in de eerste nieuwsbrief van 2022.

Promotiebeeld van Podcast 'Erfgoedraad'

Ruïne kerk Oude Niedorp (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Ontwikkeling en actualiteit

Ontwikkeling en profilering van het Steunpunt & Agenderen actuele thema's

Om gemeenten brede inhoudelijke en procesmatige ondersteuning te kunnen bieden is het nodig dat Steunpuntmedewerkers zich blijven ontwikkelen, contact houden met andere organisaties binnen en buiten de provincie, actuele thema's signaleren, informatie inwinnen, hun kennis verdiepen en nieuwe concepten ontwikkelen. Daartoe hebben zij geïnvesteerd in hun eigen inhoudelijke kennis en ontwikkeling. Uit dit budget werd deelgenomen of meegewerkt aan externe bijeenkomsten of overleggen over energietransitie, de landelijke pilot archeologische verwachtingskaarten, digitaal erfgoed, een pitch over archeologie tijdens een bijeenkomst over de Regionale Energiestrategie regio Noord-Holland Zuid (RES) en een sessie over wateropgaven, archeologie en beleid. Vanuit MOOI Noord-Holland werd het budget gebruikt voor het onderzoek naar het Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds. Ook werden uit dit budget de reguliere overleggen met de provincie en de RCE (o.a. constructieoverleg),

algemene brainstormsessies en de EOS/LOS vergaderingen gefinancierd.

Inclusiviteit

Een speerpunt voor 2021 was het thema inclusiviteit. Tijdens een sessie van het Erfgoedteam is dit onderwerp aan de orde gekomen en naar aanleiding daarvan is een onderzoekstraject opgestart. In samenwerking met de Vrije Universiteit is voor het jaar 2022 een stage en een minor 'inclusiviteit' uitgestippeld. De voorbereidingen zijn in 2021 getroffen, zodat de stage in 2022 meteen van start kan gaan.

Aardkundige waarden

In 2021 is tussen Provincie Noord-Holland en het Steunpunt veel contact geweest over wijzigingen in beleid met betrekking tot aardkundige waarden. Dit contact heeft geleid tot een interview met Martin Vos over deze wijzigingen, dat is gepubliceerd als artikel voor Nieuwsbrief 2.

Kunst op de nieuwe kwelderwal, in Park Vlaskamp in Broekpolder, Heemskerk (foto: André Russcher)

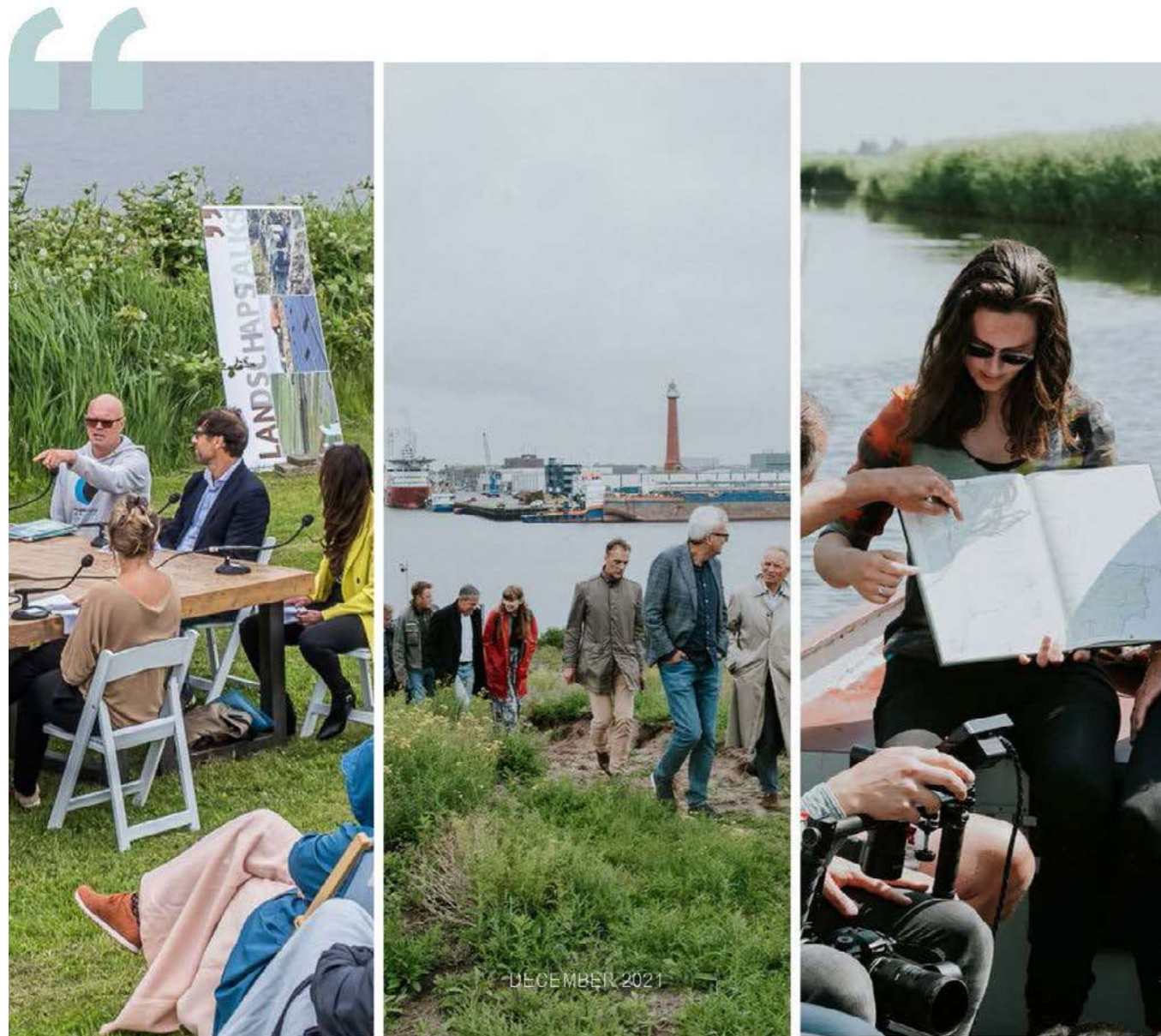
Activiteit	Uitvoering	Datum	Bezoekersaantal
Loket	MOOI Noord-Holland/ Stichting NMF	Het hele jaar door	Stichting NMF 62 vragen MOOI Noord-Holland 36 vragen
Loket op Reis (Netwerk voor nieuwe erfgoedprofessionals)	MOOI Noord-Holland/ Stichting NMF	7 sessies, 1 werkbezoek	Vier gesprekken, zie bijlage
Communicatie: website	MOOI Noord-Holland	Het hele jaar door	5.628 personen bezochten de website in 10.673 sessies
Communicatie: nieuwsbrieven	MOOI Noord-Holland/ Stichting NMF	Nieuwsbrief 1 - 18 februari Nieuwsbrief 2 - 24 april Nieuwsbrief 3 - 5 oktober Nieuwsbrief 4 - 16 december	4 nieuwsbrieven verspreid onder 224 abonnees
Erfgoedteam: Erfgoed en klimaat- adaptatie	MOOI Noord-Holland	18 februari	20 deelnemers
Erfgoedteam: Erfgoed en de Coronacrisis	MOOI Noord-Holland	18 maart	26 deelnemers
Erfgoedteam: Archeologie en Handhaving	Stichting NMF	15 april	17 deelnemers
Erfgoedteam: Werkdruk bij gemeentelijke erfgoedafdelingen	MOOI Noord-Holland	12 mei	20 deelnemers
Erfgoedteam: Zomerexcursie Haarlem	MOOI Noord-Holland/ Stichting NMF	24 juni	17 deelnemers
Erfgoedteam: Diversiteit en inclusi- viteit in gemeentelijk erfgoedbeleid	MOOI Noord-Holland	28 oktober	22 deelnemers
Erfgoedteam: behoud in situ van ondergronds erfgoed	Stichting NMF	16 december	22 deelnemers
Erfgoedteam in combinatie met regionale Netwerkbijeenkomst op Trompenburg: Behoud monumen- tale interieurs en tuinarcheologie	MOOI Noord-Holland/ Stichting NMF	9 december	26 deelnemers
Regionale Netwerkbijeenkomst:	MOOI Noord-Holland/ Stichting NMF	11 februari	Geannuleerd
Netwerkdiner voor Wethouders = onderzoek naar de effecten van corona en de mogelijkheden voor het provinciaal Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds.	MOOI Noord-Holland/ Stichting NMF	10 november	Twee werksessies met circa 15 personen
A&O-dag van Eesterenmuseum	MOOI Noord-Holland/ Stichting NMF	26 oktober	Circa 30 deelnemers
Erfgoedessie voor raadsleden – de podcast Erfgoedraad	MOOI Noord-Holland/ Stichting NMF	Publicatie in nieuwsbrief, via LinkedIn en Twitter.	Aantal luisteraars nog onbekend

” LANDSCHAPSTALKS

Landschap van de toekomst

OOGST VAN DRIE LANDSCHAPSTALKS IN NOORD-HOLLAND

DECEMBER 2021

Cultuurlandschap

Het Noord-Hollandse landschap is rijk en veelzijdig en verdient brede aandacht binnen de gemeentelijke organisatie. Het Steunpunt ondersteunt gemeenten bij het beschermen en behouden van cultuurlandschap en bij hun taak om initiatiefnemers te inspireren om de kernkwaliteiten van de lokale landschappen als uitgangspunt te nemen bij nieuwe ontwikkelingen. Het bieden van relevante en actuele informatie, zoals we dat onder andere doen via de kaartviewer, vormt daarbij een belangrijke basis.

Landschap in gemeentelijk beleid

Groen erfgoed in gemeentelijke omgevingsplannen

Elke gemeente kent waardevol historisch groen. Soms is dat groen daadwerkelijk beschermd als monumentale boom of park, maar veelal is het gewoon aanwezig, gekoesterd en verder onbeschermd. Het Steunpunt doet in samenwerking met Landschap Noord-Holland onderzoek naar de mogelijkheden voor groen erfgoed in het omgevingsplan, dit is een voortzetting van het onderzoek uit 2020. Er zijn casussen geselecteerd van groen erfgoed in verschillende gemeenten. Zo zijn de houtwallen in bebouwd gebied (Heiloo) én in landelijk gebied (Schagen) onder de loep genomen, is gekeken naar specifieke waarden van de laanbeplanting aan de Middenweg in Heerhugowaard, van het Singelpark in Alkmaar en van het Streekbos in Medemblik en Drechterland. Van elke casus wordt onderzocht wat de wensen en mogelijkheden zijn voor bescherming van het groene erfgoed in het omgevingsplan. De handreiking en bijbehorende kennissessie staan gepland voor het jaar 2022.

Casestudy's cultuurlandschap

Landschapstalks

Tijdens drie Landschapstalks, die georganiseerd werden in samenwerking met Ode aan het landschap Noord-Holland hebben we verkend hoe het spanningsveld er uitziet tussen ons waardevolle cultuurlandschap en de ontwikkelingen van de huidige tijd. Tijdens de talkshows van de Landschapstalks werd een discussie gevoerd tussen wetenschappers, bestuurders en andere professionals. Leidend thema bij de discussies was, welke rol de diverse overheden kunnen spelen bij het stimuleren van ruimtelijke kwaliteit en een zorgvuldige omgang met de cultuurhistorische waarden van het landschap. Wat kunnen we verwachten van rijk, provincie en gemeenten en hoe werken zij samen met andere stakeholders? Er heeft een Landschapstalk plaatsgevonden op Schoterog in Haarlem over de energietransitie, op Forteiland IJmuiden over de toekomst en het beheer van de Atlantikwall en in Laag Holland over de veenweide problematiek. Elke Landschapstalk is financieel en inhoudelijk gesteund door een partner, te weten de RCE, de RES Noord-Holland Zuid, de Erfgoed Deal en provincie Noord-Holland. De Landschapstalks zijn georganiseerd vanuit het programma Cultuurlandschap, het programma Energietransitie en het programma Gebouwd Erfgoed. Van elke talkshow is een filmverslag gemaakt en als afsluiting van het evenement is een publicatie verschenen over de thema's van de Landschapstalks. De publicatie biedt een terugblik en inhoudelijke verdieping.

Excursie door het veenweidegebied tijdens de Landschapstak 'Een toekomst voor Laag-Holland' (foto: Jaap Kroon Fotografie)

Buitenplaats Assumburg (foto: Johan Bakker)

Landschapstalk Cultuurlandschap, Een toekomst voor Laag Holland

Met deze talkshow, die plaatsvond op boerderij Achtervennen in Ilpendam, brachten we de transformatie van het Nederlandse cultuurlandschap onder de aandacht van bestuurders, erfgoeddeskundigen en andere belanghebbenden. Hoe om te gaan met verschillende belangen in een gebied met een rijke historie, een hoge bebouwingsdichtheid, een hoge recreatiedruk en de nodige uitdagingen als het gaat om natuur- en waterbeheer?

Omgevingskwaliteit in de landgoederenzone van Kennemerland

De landgoederenzone van Kennemerland is een unieke historische structuur. Kennemerland is een gebied van grote contrasten; natuur, landbouw, grootstedelijkheid, infrastructuur en zelfs zware industrie gaan samen op een relatief klein grondgebied. De landgoederen zijn de groene longen van

dit gebied. Het zijn bij uitstek locaties voor recreatie en ze maken de rijke historie van Kennemerland zichtbaar. Aandacht voor de landgoederen in gemeentelijk beleid is essentieel voor het behoud van deze waardevolle structuren. Daarom heeft het Steunpunt samen met Erfgoedhuis Zuid-Holland én de betrokken gemeenten onderzocht hoe de landgoederen een plek kunnen krijgen in de omgevingsvisies en -plannen. De handreiking komt uit in maart 2022 onder het activiteitenplan van 2021. De bijeenkomst is op het activiteitenplan van 2022 gezet.

Kaartviewer

In het afgelopen jaar hebben we een uitgebreid onderzoek laten uitvoeren in de vorm van een stageopdracht. We hebben uitgezocht welk gemeentelijk erfgoedbeleid bij de verschillende gemeenten geschreven en vastgesteld is. Alle beleidsstukken zijn in kaart gebracht, dit gaat bijvoorbeeld om erfgoedvisies, archeologische waardenkaarten, cultuurhistorische waardenkaarten, gebiedsbiografieën, omgevingsvisies et cetera. Ook zijn alle lijsten van gemeentelijke monumenten opgevraagd. Het is een schat aan informatie die we in 2022 gaan delen via onze kaartviewer.

Energietransitie Voorbeeldprojecten

Wateroverlast en waterschaarste vragen steeds meer aandacht. Kennis over water is echter van alle tijden en steeds vaker ontstaan er projecten waarbij eeuwenoude kennis óf oude structuren als inspiratie dienen voor de huidige wateropgaven. Een voorbeeld hiervan is de nieuwe waterberging bij Drachterveld, waarvan het ontwerp is ingepast in het landschap door gebruik te maken van de bestaande historische kavelstructuur. Het Steunpunt heeft een artikel gepubliceerd van dit voorbeeldproject op haar website.

Waterberging Drachterveld, voorbeeldproject klimaatadaptatie (foto: André Russcher)

Project	Uitvoering	Datum	Bezoekers-aantal
Handreiking Buitenplaatsen in het Omgevingsplan	MOOI Noord-Holland	Maart 2022	n.v.t.
Landschapstalk Laag Holland, filmverslag	MOOI Noord-Holland, Stichting Ode aan het Landschap NH, Provincie Noord-Holland, Erfgoed Deal	2 juli 2021	20 deelnemers
Landschapstalk publicatie	MOOI Noord-Holland, Stichting Ode aan het Landschap NH		n.v.t.
Voorbeeldproject Waterberging Drachterveld	MOOI Noord-Holland		n.v.t.
Onderzoeksstage gemeentelijk erfgoedbeleid in Noord-Holland	MOOI Noord-Holland	Najaar/winter 2021	n.v.t.
Casestudy energietransitie, waterberging Drachterveld	MOOI Noord-Holland	Voorjaar 2021	n.v.t.
Casestudy Behoud in Situ	Stichting NMF	voorjaar 2022	n.v.t.

In situ behouden muurresten van kerkje te Veenhuizen (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland)

Casestudy Landschap en archeologie

Binnen dit project is door het Steunpunt verder gewerkt aan het document over behoud in situ. De eerste aanzet werd al in 2020 gedaan. Het doel van deze casestudy is om in de eerste plaats inzicht te bieden in wat wordt bedoeld met het beleid van behoud in situ. Daarnaast wordt onderzocht hoe dit beleid in de praktijk er uitziet. Is behoud in situ ook echt behoud in situ zoals het volgens de wet bedoeld is? Dit leidt tot nieuwe inzichten voor

toekomstig beheer van het archeologische erfgoed in Noord-Holland. Het geeft beleidsmakers en vergunningverleners een beter afwegingskader voor het nemen van beslissingen over (ruimtelijk) beleid en bij vergunningverlening. De uitkomsten van dit onderzoek werden gepresenteerd en besproken in het Erfgoedteam op 16 november over dit thema, waarna het stuk aangepast werd met de uitkomsten van de discussie. In 2022 zullen we het onderwerp verder aan de orde laten komen.

Fort Bezuiden Spaarndam (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland)

Erfgoed in de Omgevingswet

De Omgevingswet leidt voor gemeenten tot een ingrijpende wijziging in de manier waarop ze ruimtelijke opgaven benaderen. De Omgevingswet vraagt meedenken aan de voorkant in plaats van toetsen achteraf; uitnodigingsplanologie en participatie. Ook zullen gemeentelijke organisaties zo ingericht moeten gaan worden dat integraal werken de standaard wordt. Bij de meeste gemeenten is de omgevingsvisie (bijna) klaar en werkt men aan het omgevingsplan. Bestaand beleid kan meegenomen worden naar de nieuwe situatie, maar voor sommige zaken kunnen of moeten nieuwe keuzes gemaakt worden. Het Steunpunt helpt gemeenten bij de transitie richting de Omgevingswet. We doen bovendien zelf uitgebreid onderzoek naar de nieuwe planologische instrumenten, want voor heel Nederland is de Omgevingswet een onontgonnen gebied. De onderzoeksresultaten en nieuwe inzichten worden gepubliceerd in onze handreikingen en worden met gemeenten gedeeld tijdens de masterclasses.

In de handreikingen is in kaart gebracht welke kansen het omgevingsplan biedt voor het betreffende thema. Wat is specifiek aan buitenplaatsen of kerken? Waar moeten gemeenten aan voldoen en welke kansen kunnen zij grijpen? De integrale en vroegtijdige advisering, de omgeving van het monument en de sturing op vergunningvrij bouwen zijn kansrijk voor erfgoed. Er is ook op de valkuilen gelet; welke erfgoedzaken zijn minder goed geregeld in het omgevingsplan en wat mag absoluut niet vergeten worden? De volgende delen in deze serie zijn 'Gemeentelijke Monumenten in het Omgevingsplan' en 'Groen erfgoed in het Omgevingsplan' en zullen in 2022 uitkomen.

Als vervolg op het artikel 'Ondergronds erfgoed als inspiratie voor bovengrondse omgevingskwaliteit', dat is gepubliceerd op de website en verspreid via LinkedIn en de Nieuwsbrief, heeft NMF in 2021 een artikel geschreven over het inpassen van archeologie in de gemeentelijke adviescommissie. Door archeologie onderwerp te laten zijn in deze commissie, is het mogelijk om het onderwerp zo vroeg mogelijk aan de orde te stellen en kan worden ingegrepen als het bOdemarchief door ontwikkelingen onder druk komt te staan. Online publicatie van het artikel is voorzien in 2022.

Cursus erfgoed in de Omgevingswet en masterclasses

In samenwerking met de RCE is op 2 februari de webinar 'Omgevingswet en cultureel erfgoed' aangeboden. Daarnaast heeft het Steunpunt een bijdrage geleverd aan de cursus 'Erfgoedvrijwilligers en de Omgevingswet', georganiseerd door Stichting tussen Vecht en Eem, in samenwerking met AWN Archeologievereniging en Bond Heemschut. Het Steunpunt heeft tevens meerdere cursusmomenten georganiseerd. Deze varieerden van masterclasses die door grote groepen bezocht werden tot één op één werksessies. De bijeenkomsten waren thematisch van aard en waren gekoppeld aan de thematische handreikingen. Ze gingen over erfgoed in het omgevingsplan, erfgoed en de gemeentelijke adviescommissie, en beeldbepalende panden in het omgevingsplan. De masterclasses zijn digitaal aangeboden en worden goed bezocht. Filmverslagen van de masterclasses zijn via de Steunpunt website beschikbaar voor degenen die de bijeenkomst gemist hebben.

Vervolg publicatie in de Omgevingswet en best practices

Onze nieuwe thematische serie over het Omgevingsplan bestaat uit praktische handreikingen voor gemeenten bij de transitie richting de Omgevingswet. De eerste drie delen kwamen uit in 2020 en 2021 en gaan over 'Erfgoed in het Omgevingsplan', 'Buitenplaatsen in het Omgevingsplan' en 'Kerkenvisies in het Omgevingsplan'. De thematische serie is een samenwerking tussen het Steunpuntprogramma Omgevingswet (Kim Zweerink en Sander van Alphen), programma Cultuurlandschap (Lisa Timmerman) en programma Gebouwd Erfgoed (Marrit van Zandbergen). De uren voor de onderzoeken, het schrijven van de handreikingen en het organiseren van bijeenkomsten zijn daarom verdeeld over de drie programma's. We hebben samengewerkt met een team van externe planologische en juridische deskundigen: José van Campen, Joske Poelstra en Bas Schout. In het geval van de handreiking 'Buitenplaatsen in het Omgevingsplan' is intensief samengewerkt met Erfgoedhuis Zuid-Holland, omdat de buitenplaatsenstrook aan de binnenduinstrand over de beide provincies doorloopt en de vraagstukken het zelfde zijn.

Publicatie 'Cultureel erfgoed in het omgevingsplan'

Deelsessie tijdens het Nationaal Monumentencongres (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland)

Streekpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland

Digitaal Erfgoed een introductie

→ **Wat is digitaal Erfgoed?**
Digitaal erfgoed is erfgoed in digitale vorm. Het kan verwijzen naar gegevens over fysieke objecten, archieven (met of zonder (gedigitaliseerd) beeld), of zaken die altijd al digitaal zijn geweest (digital-born). Digitaal erfgoed lijkt het eeuwige leven te hebben, maar kan juist erg kwetsbaar zijn. Onder meer omdat het vatbaar is voor snelle technologische ontwikkelingen. Veel oudere digitale bestanden en fysieke dragers met beeld, audio of tekst kunnen niet meer worden uitgelezen op de soft- en hardware van nu. Niet alleen floppy's en cassettebandjes, ook bepaalde bestandstypen van een aantal jaar geleden zijn al niet meer gangbaar.

→ **Wat kun je met een digitale collectie?**
Met een digitale collectie heb je de mogelijkheid om waardevolle informatie te delen met een groter publiek. Online, fysiek én analoog. Ook kan de collectie breder ingezet worden, zoals voor educatie, onderzoek of creatief hergebruik. Er kunnen dus meer mensen van genieten. Zo krijg je meer aandacht voor de collectie én voor de organisatie!

→ **Digitaliseren en beschrijven, denk aan:**
Waarom wil je digitaliseren of je collectie (beter) beschrijven?

- Wat of wie wil je bereiken? Met een informatie-beleidsplan kun je in verdere plannen weloverwogen keuzes maken die bijdragen aan de organisatiedoelen als geheel.
- Houd je doel voor ogen. Digitaliseren en beschikbaar stellen op de hoogste kwaliteit is niet altijd nodig, en kan zelfs vertragend werken.
- Houd bij de planvorming al rekening met financiering en eventuele aanschaf van soft-/en hardware. Mogelijk dat partners of fondsen kunnen bijdragen.

Niet alles hoeft meteen, tegelijk en groots.

Graduande het proces bijstellen of eenvoudig beginnen en later uitbreiden is ook oké!

Wat en hoe ga je digitaliseren of (beter) beschrijven?

- Begin klein, bijvoorbeeld met een makkelijke collectie of wat aansluiting geeft op een actualiteit. Zorg voor uniformiteit en constante kwaliteit.
- Gebruik terminologiebronnen. Zo is de collectie goed vindbaar en makkelijk te verbinden met andere collecties.
- Is van de collectie alles bekend wat je erover zou willen weten? Oftewel, is alles compleet en volledig? Wat mist er nog, en hoe kun je dat achterhalen?

Folder digitaal erfgoed (ontwerp: BLKVLD Uitgevers)

LinkedIn pagina

In 2021 heeft het Steunpunt verdere invulling gegeven aan de Linked-In pagina 'Archeologie, Omgevingswet en Kwaliteit Leefomgeving'. Het netwerk is uitgebreid met nieuwe contacten en het verslag van het Erfgoedteam 'Archeologie en Handhaving' is op deze pagina gedeeld. Deze Linked-IN pagina wordt gezamenlijk gevuld met het Steunpunt Archeologie en Monumenten Utrecht (STAMU, Anton Cruysheer en Marianne Visser).

Casestudy's erfgoed in de Omgevingswet Maatwerk

Ter voorbereiding op de handreikingen en de masterclasses is een verkennend onderzoek uitgevoerd om in kaart te brengen wat de hulpvraag van gemeenten is. Medewerkers erfgoed of programmaleiders Omgevingswet van vijf gemeenten (Purmerend, Ouder Amstel, Dijk en Waard, Hollands Kroon en de BUCH) zijn geïnterviewd en hebben ons laten weten hoe we hen kunnen helpen bij de voorbereidingen op de Omgevingswet. Hieruit bleek dat de masterclasses waardevol gevonden worden en dat er behoefte is aan een terugkoppelmoment waar vragen gesteld kunnen worden naar aanleiding van de masterclass. Daarom is in 2021 na afloop van elke masterclass een vragenuurtje georganiseerd. Dit werd steeds door kleine groepjes bezocht en is benut voor één op één vragen en een nagesprek.

Deelsessie Nationaal Monumentencongres

Het Steunpunt heeft een deelsessie op het Nationaal Monumentencongres georganiseerd in het kader van het onderzoek naar de mogelijkheden van het omgevingsplan voor landgoederen en buitenplaatsen. Dit onderzoek is in samenwerking met Erfgoedhuis Zuid Holland uitgevoerd en daarom was ook Zuid Holland partner in de deelsessie. Tijdens de sessie zijn de eerste onderzoeksresultaten gepresenteerd en is input gevraagd aan de deelnemers voor de handreiking. Hierbij hebben we nagedacht over de ruimtelijke ambities bij landgoederen, hoe ver moet de bescherming rijken en welke ruimte zou je willen bieden voor ontwikkelingen op en rondom buitenplaatsen?

Webpage Omgevingswet op de Steunpuntwebsite

De pagina 'Omgevingswet' op de website van het Steunpunt is in de aanloop naar de inwerkingtreding van de Omgevingswet extra onder de aandacht gebracht. We hebben de teksten en de indeling van de pagina's aangepast en er is een tijdlijn voor het jaar 2022 gemaakt waarop alle activiteiten en aandachtspunten vermeld staan. Dit helpt gemeenten om een overzicht te houden van alle werkzaamheden die in het kader van de Omgevingswet nog uitgevoerd moeten worden.

Digitaal Erfgoed

Een andere invulling van het project is het Digitaal Erfgoedloket en Digitaal Erfgoedcoach Noord-Holland. Deze invulling was mogelijk dankzij aanvullende financiering van Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE). In het Digitaal Erfgoedloket konden gemeenten en kleine en middelgrote erfgoedorganisaties terecht met vragen over de digitalisering en behoud van digitaal of gedigitaliseerd erfgoed en de inzet van deze bronnen op het gebied van participatie en bij de vorming van omgevingsvisies. Daartoe zijn vier vragenuren en een masterclass georganiseerd met externe en interne sprekers, is een artikel geschreven en is een folder uitgebracht over een introductie op digitaal erfgoed. Ook heeft de digitaal erfgoedcoach middels intervisieoverleg contacten onderhouden met het landelijk Netwerk Digitaal Erfgoed. Verder zijn vragen beantwoord per mail of per telefoon en is een aantal maal bezoek op locatie geweest.

Deelsessie van het Steunpunt op het Nationaal Monumentencongres.

Project	Uitvoering	Datum	Deelnemers
Webinar: Omgevingswet en cultureel erfgoed	MOOI Noord-Holland, Stichting NMF, RCE	2 februari 2021	100 deelnemers
Masterclass Erfgoed in het omgevingsplan	MOOI Noord-Holland, RHO-adviseurs	26 april & 23 november	52 deelnemers
Vragenuurtje Erfgoed in het omgevingsplan	MOOI Noord-Holland	30 november	5 deelnemers
Masterclass Erfgoed en de gemeentelijke adviescommissie	MOOI Noord-Holland, VNG, RHO-adviseurs	26 mei	79 deelnemers
Vragenuurtje Erfgoed en de gemeentelijke adviescommissie	MOOI Noord-Holland	8 juni	8 deelnemers
Nationaal Monumentencongres, deelsessie	MOOI Noord-Holland, Erfgoedhuis Zuid-Holland	11 november	30 deelnemers
Handreiking Erfgoed in het omgevingsplan	MOOI Noord-Holland, José van Campen, Joske Poelstra, Bas Schout	April 2021	n.v.t.
Handreiking Buitenplaatsen in het omgevingsplan	MOOI Noord-Holland, Erfgoedhuis Zuid-Holland, Bas Schout	Maart 2022	n.v.t.
Handreiking Kerkenvisie in het omgevingsplan	MOOI Noord-Holland, Bas Schout	Januari 2022	n.v.t.
Webpage en Tijdlijn Omgevingswet	MOOI Noord-Holland		n.v.t.
LinkedIn Forum: https://www.linkedin.com/groups/8909407/	Stichting NMF/STAMU		97 leden
Masterclass: digitaal erfgoed op de rails	Stichting NMF/NDE	6 juli	29 deelnemers
Digitaal Erfgoedloket vragenuur: Het waarom en hoe van informatiebeleid	Stichting NMF	5 oktober	8 deelnemers
Digitaal Erfgoedloket vragenuur: Terminologie in collectiebeschrijvingen	Stichting NMF	2 november	5 deelnemers
Digitaal Erfgoedloket vragenuur: Wikidata voor en door het erfgoedveld	Stichting NMF/Hay Kranen	24 november	22 deelnemers
Digitaal Erfgoedloket vragenuur: Tips & tricks voor online collecties delen	Stichting NMF/Regionaal Archief Alkmaar	16 december	9 deelnemers
Artikel: Het Digitaal Erfgoedloket legt nieuwe verbindingen	Stichting NMF	Nieuwsbrief 3	n.v.t.
Folder Digitaal Erfgoed: Tips en Trucs samengevat	Stichting NMF	Nieuwsbrief 1 2022	n.v.t.

SCHATRIJK

een uitgave van Steunpunt Monumenten en Archeologie Noord-Holland

Oer-IJ

Archeologie

Project: Provinciale archeologiegebieden

Om de gemeenten te informeren en inspireren over de kansen en mogelijkheden die de archeologie gemeenten te bieden heeft, organiseert het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland diverse activiteiten met name binnen de 10 archeologiegebieden.

Ieder jaar stelt het Steunpunt een provinciaal archeologiegebied centraal dat nader uitgewerkt wordt in bijeenkomsten, kennisdocumenten en een glossy SCHATRIJK. In 2021 was archeologiegebied het Oer-IJ aan de beurt. Binnen de mogelijkheden die het activiteitenplan ons biedt wordt bovendien altijd gezocht wordt naar crossovers tussen archeologie, omgevingswet, cultuurlandschap en gebouwd erfgoed.

Basisdocument archeologiegebieden voor gemeenten

Op 13 januari 2021 heeft een online rondetafelgesprek plaatsgevonden over het Oer-IJ, waarvan de presentaties zijn uitgewerkt tot teksten voor het Basisdocument. In dit document worden relevante

geïnterviewde gegevens bijeengebracht met betrekking tot het archeologiegebied. Doordat in het Oer-IJ gebied meerdere partijen, zoals Stichting Oer-IJ, zeer actief zijn en ook veel publiceren, is voor het basisdocument gekozen voor zowel een inventariserend karakter 'hoe wordt de archeologie in dit gebied gekenmerkt' in combinatie met goede voorbeelden van inpassing van archeologisch erfgoed in de omgeving, zoals de inrichting van de inrichting van de tunnel van de Vennewatersweg in Heiloo onder het spoor. Het centrale thema in het Basisdocument is *Hoe zorg je ervoor dat erfgoed en archeologisch erfgoed in het bijzonder, wordt meegewogen bij de opgaven binnen de regio Oer-IJ?* Het Basisdocument is online gepubliceerd in 2022 op de website van het Steunpunt.

Glossy SCHATRIJK

Een van de mooie publicaties van het Steunpunt is het magazine SCHATRIJK. Deze 'archeoglossy' is een middel om de mooie archeologische vindplaatsen en belangrijke vondsten in een provinciaal archeologiegebied onder de aandacht te

Presentatie SCHATRIJK Oer-IJ (foto: André Russcher).

brennen bij gemeenteambtenaren. In deze zesde editie van SCHATRIJK staat archeologiegebied het Oer-IJ centraal met mooi beeldmateriaal, informerende artikelen over belangrijke vindplaatsen en voorbeelden van hoe archeologie in het Oer-IJ gebied is verbeeld in de ruimte door middel van kunstwerken. In de artikelen kwamen alle archeologische periodes ter sprake, met als rode draad de ontwikkeling van het landschap tot en met de aanleg van het Noordzeekanaal.

Op 4 november 2021 is SCHATRIJK Oer-IJ feestelijk gepresenteerd in Huis van Hilde in Castricum, in aanwezigheid van mevrouw M. Schlaman namens de provincie, wethouder Niele van gemeente Beverwijk en gemeentelijk archeologen en erfgoedambtenaren van Bergen, Castricum, Uitgeest, Velsen, Heemskerk en Zaanstad. Omdat er veel belangstelling is voor SCHATRIJK waren ook genodigden van archeologische werkgroepen en historische verenigingen aanwezig. Na de presen-

tatie zijn diverse persberichten aan media gestuurd, met als resultaat dat via zes afzonderlijke kanalen aandacht is besteed aan het magazine: in de Uitgeester, Oneindig Noord-Holland, De Castricummer, IJmuider Courant, Noord-Hollands dagblad en stichting Oer-IJ. De SCHATRIJK is bovendien gedeeld op social media (LinkedIn, Twitter) en via onze nieuwsbrief. Ook is gezorgd voor verspreiding van SCHATRIJK aan gemeenten en aan archeologische werkgroepen, Huis van Hilde, historische verenigingen en stichting Oer-IJ. De totale oplage van de SCHATRIJK is 1000 stuks.

Op 4 november werd SCHATRIJK Oer-IJ in ontvangst genomen (foto: Andre Russcher).

Voorbeeldproject Archeoroute op Schokland (foto: André Russcher).

door afwezigheid van de vaste ambtenaar op het gebied van archeologie in de gemeente aanleiding om het gesprek uit te stellen en om het aandachtsgebied te vergroten en het rondetafelgesprek samen te voegen met het archeologiegebied West-Friesland. Dit gebied is onderwerp van het Project: Provinciale archeologiegebieden in 2022.

Casestudy archeologie Protocol Vondstmeldingen

Het Protocol Vondstmeldingen dat het Steunpunt in 2020 heeft gemaakt dient als hulpmiddel voor gemeenten bij de omgang met meldingen van archeologische vondsten. In 2021 is gedrukte protocol verspreid onder gemeenten, archeologische werkgroepen en bij Huis van Hilde.

Voorbeeldprojecten

Het verbeelden, uitdragen en laten visualiseren van archeologische fenomenen in ruimtelijke ontwikkelingen vormt vaak een belangrijk onderdeel van het werk van gemeentelijke erfgoedambtenaren. Van initiatieven van dit soort zijn landelijk talloze voorbeelden te noemen, maar hoe dergelijke projecten tot uitvoering komen is vaak onduidelijk. In 2021 heeft het Steunpunt daarom drie voorbeelden uitgewerkt van projecten die archeologie als inspiratiebron gebruikten om direct in het landschap te verbeelden, of anderszins het onderwerp ter sprake brengen. Uit Heemskerk zijn wijkpark 'de Vlaskamp' en de kunstwerken van de 'Wateroffers' in de Broekpolder, en op Schokland is de 'Archeoroute' onderzocht en uitgewerkt. Om een goed

Archeologische themabijeenkomst – het rondetafelgesprek

Op 13 januari 2021 heeft het rondetafelgesprek over het Oer-IJ plaatsgevonden dat in 2020 reeds was voorbereid. In 2021 is gekozen om het rondetafelgesprek te richten op de nieuwe fusiegemeente Dijk en Waard. Ondanks de heel positieve ervaringen met de online webinar over het Oer-IJ, was de wens om voor Dijk en Waard een rondetafelgesprek te organiseren over de archeologische waarden in de nieuwe gemeente met meerdere deelnemers. Vanwege de coronamaatregelen was het echter niet mogelijk om dit op locatie te organiseren. Ook waren personele wisselingen

Protocol vondstmeldingen (ontwerp: BLK-VLD Uitgevers)

Voorbeeldproject Wateroffers in Heemskerk (foto: André Russcher).

beeld te krijgen van de werkwijze om dergelijke initiatieven te realiseren, zijn interviews afgenomen met de betrokken landschapsarchitecten, een beeldend kunstenaar en initiatiefnemers. Tijdens de interviews zijn diverse onderwerpen aan bod gekomen, waaronder de ideeën, kansen en praktische beperkingen in de uitvoering. De projecten zijn al enige tijd geleden ontwikkeld, waardoor anno 2021 ook de aspecten behoud en beheer van de projecten konden worden belicht. De voorbeeldprojecten zijn gepubliceerd op de website, middels een artikel in de nieuwsbrief, in SCHATRIJK en via LinkedIn van het Steunpunt.

Community Archaeology; uitdragen van en participeren in archeologie

Het uitdragen en participeren in archeologie is een relevant onderwerp. Het doel van het project Community Archaeology was dan ook om betrokkenheid met het verleden te vergroten door interactieve workshops met gemeentebesturen te organiseren, waarbij thema's als inclusiviteit onder de aandacht kunnen worden gebracht. Wegens de Coronamaatregelen is het niet mogelijk gebleken om in 2021 interactieve workshops te organiseren. De ruimte van dit project is daarom besteed aan de voorbereidingen voor de SCHATRIJK van het nieuwe provinciale archeologiegebied van 2022: West-Friesland.

Voorbeeldproject park de Vlaskamp in Heemskerk (foto: André Russcher)

Project	Uitvoering	Datum	Bezoekersaantal
Basisdocument archeologiegebieden voor gemeenten Oer-IJ	Stichting NMF	2022	n.v.t.
Glossy SCHATRIJK Oer IJ	Stichting NMF	Presentatie op 4 november Huis van Hilde; publicatie in nieuwsbrief 4 (december), LinkedIn en Twitter	Bijeenkomst: 40 personen
Archeologische themabijeenkomst – het rondetafelgesprek	Stichting NMF	Invulling gewijzigd	n.v.t.
Casestudy archeologie: Voorbeeldproject Wijkpark de Vlaskamp Voorbeeldproject De Wateroffers Voorbeeldproject Archeoroute	Stichting NMF	Online: 30 juni 2021 Publicatie in nieuwsbrief 3 (september), LinkedIn en Twitter	n.v.t.
Casestudy archeologie: Protocol vondstmeldingen	Stichting NMF		In druk verzonden aan gemeenten en archeologische verenigingen en beschikbaar in Huis van Hilde
Community Archaeology; uitdragen van en participeren in archeologie	Stichting NMF	Invulling gewijzigd= SCHATRIJK West-Friesland	n.v.t.
Publicatie: Interview Martin Vos	Stichting NMF	Nieuwsbrief 2	n.v.t.
Publicatie: ‘Ondergronds erfgoed als inspiratie voor bovengrondse omgevingskwaliteit’	Stichting NMF	Nieuwsbrief 1	n.v.t.
Archeologie bijdrage aan: Sessie Slim samenwerken aan Energie-Infrastructuur	Stichting NMF /RES Noord-Holland Zuid	17 juni 2021	onbekend

Het steunpunt neemt deel aan kennissessie van de RES Noord-Holland Zuid

ode

omgevingskwaliteit door erfgoed

| een uitgave van het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland

| nummer 2 – voorjaar 2021

Gebouwd Erfgoed

Samenwerking Loods Herbestemming

Het Steunpunt werkt bij herbestemmingsvraagstukken en verduurzamingsvraagstukken samen met de Loods Herbestemming. De Loods en het Steunpunt hebben maandelijks overleg om de werkzaamheden af te stemmen en om uit te wisselen welke projecten en werkzaamheden er spelen en waar we elkaar kunnen versterken. In *Ode* verscheen een interview met de Loods Herbestemming over zijn betrokkenheid bij herbestemmings- en verduurzamingstrajecten.

Ode – omgevingskwaliteit door erfgoed

In 2021 kwam de tweede editie van ons tijdschrift *Ode* uit. In het jaar van het landschap kreeg *Ode* het thema ‘cultuurlandschap in een dynamische provincie’.

Ode, Omgevingskwaliteit Door Erfgoed, is bedoeld als een ode aan alle mensen die zich inzetten voor erfgoed binnen Noord-Hollandse gemeenten maar ook daarbuiten. Het tijdschrift is gericht op mensen die bij een gemeente werken en die zich voor erfgoed inzetten. Daarnaast is de *Ode* ook gericht op een breder netwerk van erfgoed-geïnteresseerden: erfgoedprofessionals van andere organisaties, ontwerpers, historische en archeologische verenigingen en jonge erfgoedprofessionals die overwegen bij een gemeente te gaan werken. Het doel is om de erfgoedambtenaar een podium te geven en een instrument om aan zijn of haar collega's,

directeur en het gemeentebestuur te laten zien wat de betekenis en waarde van zijn of haar werk is. Om draagvlak voor erfgoed te verstevigen is het nodig dat een brede groep in en om gemeenteland zich bewust is van de betekenis van erfgoed en de kansen en uitdaging waar dit werkveld mee te maken heeft. *Ode* staat daarom vol met informatieve en inspirerende artikelen van en over erfgoedambtenaren van alle overheidslagen, wethouders en andere bestuurders, onderzoekers en andere inhoudelijk deskundigen.

Onderwerpen in 2021 waren onder meer de stolpenwaarderingskaart, groen erfgoed in gemeentelijk beleid, de Atlantikwall en bouwen in cultuurlandschap. Ook bevatte *Ode* nummer 2 een interview met de Loods Herbestemming, een beschouwd stuk van historisch geograaf Hans Renes en diverse columns.

Ode wordt gemaakt door een intern redactieteam met inzet van fotograaf en vormgever Els Zweerink en tekstredacteur Maarten Ettema. *Ode* wordt CO2-vrij uitgegeven en is tevens digitaal beschikbaar.

Casestudy's gebouwd erfgoed

De Casestudy's gebouwd erfgoed worden aangewend om vraagstukken van gemeenten onder de loep te nemen of om grotere erfgoedvraagstukken in een onderzoek onder te brengen.

Landschapstalk Atlantikwal (foto: Jaap Kroon fotografie)

Gedeputeerde Zita Pels presenteert Ode 2021 (still van het filmpje gemaakt door Vidi-Jop)

Gedeputeerde Zita Pels presenteert de tweede editie van Ode

Van kerkenvisie naar omgevingsplan

Handreiking voor Noord-Hollandse gemeenten

Handreiking van Kerkenvisies naar omgevingsplan

Excursie over Fort IJmuiden tijdens de landschapstalk 'Een visie op de Atlantikwall' (foto: Jaap Kroon fotografie)

Expertsessie molenresten Waardpoldermolen

Op een voormalig gronddepot van het Hoogheemraadschap liggen de molenresten van de Waardpoldermolen. Het terrein is niet meer nodig voor het Hoogheemraadschap en werd te koop aangeboden. De afdeling cultuurhistorie van het Hoogheemraadschap en de gemeente Koggenland hechten waarde aan het behoud van de molenresten en zoeken een ontwikkelaar die de plek wil ontwikkelen met respect voor de cultuurhistorische waarden. Zij vroegen aan het Steunpunt om samen met cultuurhistorici en archeologen te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor deze plek.

Handreiking van Kerkenvisies naar omgevingsplan

Veel Noord-Hollandse gemeenten zijn op dit moment bezig met het opstellen van een kerkenvisie of hebben die recent afgerond. In hun kerkenvisie kunnen gemeenten een strategische toekomstvisie formuleren voor het religieuze vastgoed en voor de kerkgemeenschappen binnen hun grondgebied.

De Omgevingswet biedt mogelijkheden om de ambities die in de kerkenvisies zijn geformuleerd te verankeren in gemeentelijk beleid. Daarom heeft het Steunpunt een handreiking geschreven die een eerste inzicht in de manier waarop kerkenvisie en omgevingsplan aan elkaar gekoppeld kunnen worden.

Onderdeel van het onderzoekstraject was een werksessie met gemeenten, RCE en andere belanghebbenden zoals onderzoeksbureau COUP over de ambities die in kerkenvisies geformuleerd worden.

Landschapstalk Een visie op de Atlantikwall

Tijdens de landschapstalk over de Atlantikwall onderzochten we hoe provincies en andere overheden vanuit hun huidige beleid en toekomstplannen kunnen samenwerken als het gaat om de duurzame ontwikkeling van de Atlantikwall. Vertegenwoordigers van enkele kustprovincies gingen in gesprek met elkaar en met erfgoed- en landschapsdeskundigen, bestuurders van kustgemeenten en terreinbeheerders.

Casestudy's verduurzaming monumenten

Landschapstalk Energietransitie

Deze talkshow vond plaats op het recreatiegebied op een voormalige vuilstortplaats Schoterhoek, dat binnen het schietveld van de Stelling van Amsterdam ligt. Op deze bijzondere plek, waar ook enkele oude windmolens staan, brachten we de ruimtelijke inpassing van zonnevelden in werelderfgoedgebied onder de aandacht van bestuurders, erfgoeddeskundigen en andere belanghebbenden. We onderzochten hoe zonnevelden met aandacht voor ruimtelijke inpassing in het beschermde cultuurlandschap aangebracht kunnen worden en hoe hiervoor meer draagvlak gecreëerd kan worden bij omwonenden.

Voorbeeldproject verduurzaming

Het zonnestroomdak op het Mendelcollege in Haarlem is een gezamenlijk initiatief van bewoners uit de aangrenzende woonwijk De Krim, de bewonersgroep De Zonneplaneet en de Stichting Kennemer Energie. Het is een voorbeeld van de realisatie van zonne-energie op het dak van een cultuurhistorisch waardevol gebouw dat bovendien stroom levert aan bewoners uit een beschermd stadsgezicht en daarom is dit project opgenomen als 'voorbeeldproject verduurzaming'.

Duurzaam monumentenwerk is maatwerk

Handreiking Duurzaam monumentenwerk
is maatwerk

Handreiking Duurzaam Monumentenwerk is maatwerk

Monumentaal vastgoed verduurzamen vraagt een maatwerkaanpak. Een generieke aanpak is vaak niet mogelijk en dat maakt het soms ingewikkeld en onoverzichtelijk. Daarom heeft het Steunpunt een handreiking en een stroomdiagram over de verduurzaming van monumenten ontwikkeld. Het stroomdiagram Duurzaam monumentenwerk is maatwerk biedt erfgoedadviseurs die bij of voor gemeenten werken, stapsgewijs overzicht over het verduurzamen van monumenten. In het stroomdiagram is het proces van verduurzaming van een monument in zeven stappen uiteengezet – van het verzamelen van basisinformatie tot en met de uitvoering en monitoring van de maatregelen.

De handreiking is gepresenteerd in de masterclass Verduurzaming Monumenten, die werd gegeven door Rosanne Bruinsma, duurzaamheidsspecialist bij het Steunpunt en Han van der Zanden, duurzaamheidsspecialist bij gemeente Amsterdam.

Duurzaam Erfgoedcongres

Het Steunpunt heeft met een deelsessie bijgedragen aan de Week van het Duurzaam Erfgoed, met als thema 'Collectieve aanpakken voor de verduurzaming van erfgoed'. Veel monumenteneigenaren willen gezamenlijk optrekken bij het opwekken van zonne- of windenergie of het regelen van een warmtenet, maar het lijkt er op dat het moeilijk is om een goed project van de grond te krijgen. Tijdens de Week van het Duurzaam Erfgoed gingen we in gesprek over welke rol gemeenten hierbij kunnen pakken.

Project	Uitvoering	Datum	Bezoekersaantal
Expertsessie molenresten Waardpoldermolen	MOOI Noord-Holland/ Stichting NMF	8 maart 2021	11 deelnemers
Ode	MOOI Noord-Holland	Mei 2021	Oplage 2000
Landschapstalk Een visie op de Atlantikwall	MOOI Noord-Holland, Stichting Ode aan het Landschap NH, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed	30 juni 2021	30 bezoekers
Handreiking Van kerkenvisie naar omgevingsplan	MOOI Noord-Holland, Bas Schout	Februari 2022	n.v.t.
Bijeenkomst ambities in kerkenvisies	MOOI Noord-Holland	16 september 2021	16 deelnemers
Landschapstalk Energietransitie	MOOI Noord-Holland, Stichting Ode aan het Landschap NH, Regionale Energiestrategie Noord-Holland zuid.	25 juni 2021	30 bezoekers
Handreiking Duurzaam Monumentenwerk is maatwerk	MOOI Noord-Holland	November 2021	n.v.t.
Masterclass Verduurzaming Monumenten	MOOI Noord-Holland	14 december 2021	74 deelnemers
Voorbeeldproject Zonnedak Mendelcollege	MOOI Noord-Holland		n.v.t.
Deelsessie 'Collectieve Aanpakken' tijdens De Week van het Duurzaam Erfgoed.	MOOI Noord-Holland	20 april 2021	65 deelnemers

Colofon

Samenstellers

Annika Blonk-van den Bercken
Yvette Burnier
Dorine van Hoogstraten
Marrit van Zandbergen

Met bijdragen van:

Rosanne Bruinsma
Reinier Mees
Primo Reh
Lisa Timmerman
Linda Verniers
Kim Zweerink
Sanne van Zoest

Beeldverantwoording

Alle foto's Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland, tenzij anders vermeld.

Beeld omslag

André Russcher

Het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland wordt mogelijk gemaakt door de Provincie Noord-Holland en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

**MOOI
NOORD-
HOLLAND**

ADVISEURS
OMGEVINGSKWALITEIT

Emmastraat 111
1814 DP Alkmaar
T 072-5204459
info@mooinoord-holland.nl
www.mooinoord-holland.nl

Westerplein 4a
1901 NA Castricum
T 0251-674666
T 06-46131810 (Yvette Burnier)
info@nmfergoedadvies.nl
www.nmfergoedadvies.nl

Het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland is een samenwerking tussen MOOI Noord-Holland en Stichting NMF en wordt mogelijk gemaakt door de provincie Noord-Holland en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

info@steunpunterfgoednh.nl | www.steunpunterfgoednh.nl